Valiokunnan lausunto YmVL 7/2017 vp– VNS 1/2017 vp

Ympäristövaliokunta

Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta Kestävän kehityksen Suomi – pitkäjänteisesti, johdonmukaisesti ja osallistavasti

Tulevaisuusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta Kestävän kehityksen Suomi – pitkäjänteisesti, johdonmukaisesti ja osallistavasti (VNS 1/2017 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava tulevaisuusvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- pääsihteeri Annika Lindblom, Suomen kestävän kehityksen toimikunta, edustaen valtioneuvoston kansliaa
- neuvotteleva virkamies Taina Nikula, ympäristöministeriö
- lähetystöneuvos Sami Pirkkala, ulkoasiainministeriö
- johtava asiantuntija Eeva Hellström, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- ympäristöpolitiikkakeskuksen johtaja Eeva Furman, Suomen ympäristökeskus
- toimitusjohtaja Jaakko Kangasniemi, Teollisen yhteistyön rahasto Oy (FINNFUND)
- toiminnanjohtaja Jouni Keronen, Climate Leadership Council ry
- vaikuttamistyön koordinaattori Jussi Kanner, Kehitysyhteistyöjärjestöjen EU-yhdistys Kehys ry
- asiantuntija Tuuli Hietaniemi, Kepa ry
- varapuheenjohtaja Sirkku Manninen, Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- toimitusjohtaja Eija Koivuranta, Väestöliitto ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- WWF Suomi

Valmis
5.0

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Agenda2030

Globaali kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030 hyväksyttiin YK:n huippukokouksessa vuonna 2015. Agenda2030 yhdistää ainutlaatuisella tavalla aikaisemmat YK:n vuosituhattavoitteet ja Rio de Janeiron ympäristö- ja kehityskokoukseen pohjautuvan kestävän kehityksen agendan. Ensimmäistä kertaa Agenda2030 asettaa kaikille maailman maille periaatteessa yhteiset 17 tavoitetta ja 169 alatavoitetta. Toimintaohjelma haastaa kaikkia maailman maita edistämään kestävää kehitystä yhteisten tavoitteiden kautta. Käytännössä haasteet ja toimenpiteet eri maissa poikkeavat toisistaan. Agendaa voidaankin luonnehtia lähestymistavaksi, joka antaa välineitä tarvittavien yhteiskunnallisten muutosprosessien hallintaan. Olennaista on, että kaikilla prosessiin osallistuvilla on yhteinen näkemys keskeisistä tavoitteista, joihin muutoksella pyritään. Agendassa korostetaan myös sitä, että toimeenpanon tavat ovat yhtä tärkeitä kuin tavoitteetkin; moniulotteinen yhteistyö ja kumppanuus, aktiivinen tiedon ja kokemusten vaihto, parhaiden käytäntöjen jakaminen sekä politiikan johdonmukaisuuden varmistaminen.

Agenda2030:n perimmäinen tavoite on tiivistetty seuraavasti: tavoitteena on kääntää globaali kehitys uralle, jossa ihmisten hyvinvointi ja ihmisoikeudet, talouden vauraus ja yhteiskuntien vakaus turvataan ympäristön kannalta kestävällä tavalla ja poistetaan äärimmäinen köyhyys maailmasta.

Ympäristövaliokunta tarkastelee Agenda2030:tä pääasiassa toimialansa mukaisesti eli ympäristönäkökulmasta. Ympäristöön rajoittuva näkökulma on sinänsä haasteellinen, koska kestävän kehityksen idea sisältää itsessään kokonaisvaltaisen lähestymistavan eli paitsi ekologisen myös sosiaalisen ja taloudellisen keskinäisriippuvuuden ja näkökulmat. Kestävän kehityksen kolmiulotteisen idean katsotaan syntyneen ympäristön ja kehityksen maailmankomission eli ns. Brundtlandin komission työstä vuonna 1987. Brundtlandin komissio operationalisoi kestävän kehityksen käsitteen poliittisena, taloudellisena ja institutionaaliseen käsitteenä. Tuolloin vahvistui painotus siitä, että ympäristö ja talous voivat tukea toisiaan, jos niiden integroimisessa onnistutaan. Lähtökohtana oli uusi lähestymistapa, joka yhdistää tuotannon ja luonnonvarojen suojelun ja uudistamisen kokonaisuudeksi, joka takaa kaikille riittävän toimeentuloperustan. Kestävä kehitys ei siis ole ympäristönsuojelupolitiikkaa, johon on lisätty joitain taloudellisia ja sosiaalisia näkökohtia. Agenda2030-toimintaohjelmaan verrattuna Brundtlandin komission raportti oli kuitenkin vahvasti kehityspolitiikkapainotteinen.

Brundtlandin raportin jälkeen kestävä kehitys kehittyi YK-vetoisessa Rio-prosessissa kansainvälispoliittiseksi prosessiksi. Tässä perustan muodostaa ympäristö- ja kehityskonferenssin sitoumusten kokonaisuus: Rion julistus ja Agenda 21, ilmastonmuutos-, aavikoitumis- ja biodiversiteettisopimukset. Rio+20-kokous oli vuonna 2012 Rio de Janeirossa tehty tarkistusprosessi. Haasteena kestävän kehityksen politiikan prosessille on pidetty politiikan eriytymistä mainittujen sopimusten alaisiksi politiikkaprosesseiksi kokonaishallinnan kustannuksella.

Valiokunta kuitenkin korostaa, että kestävän kehityksen syntyjuuret ovat luonnon- ja ympäristönsuojelussa. Talouden globalisaation, voimakkaan väestönkasvun ja yhä vakavampien luonnonvara- ja ympäristövaikutusten muodostaessa konkreettisen uhan ekosysteemipalveluille ja niitä

tuottavien ekologisten järjestelmien tuotto- ja palautumiskyvylle kansainvälinen yhteisö sai aikaan merkittävän yhteiskuntasopimuksen Agenda2030-toimintaohjelman muodossa. Rion prosessiin liittyneiden haasteiden jälkeen saavutusta voidaan pitää historiallisena.

Kestävän kehityksen keskeiset haasteet ja ratkaisut ovat luonteeltaan maailmanlaajuisia, mutta ratkaisujen tulee kuitenkin pohjautua oivalluksiin ja panoksiin alueellisilla ja paikallisilla tasoilla. Globaaleilla ongelmilla on paikallinen kiinnikkeensä, paikalliset syynsä ja vaikutuksensa. Kestävä kehitys on luonteeltaan horisontaalista, lähes kaikkia politiikan lohkoja koskettavaa, niin sanottua metapolitiikkaa. Ympäristöpolitiikka ja ympäristönäkökohtien integrointi osaksi muita politiikan lohkoja kulkevat rinnakkain kestävän kehityksen politiikan kanssa. Näitä tarvitaan erikseen, mutta yhä vahvemmin planetaarisen politiikan kehystämänä. Uudesta politiikan vaiheesta on käytetty nimeä planetaarinen politiikka; ihmiskunnan on hallittava luontosuhteensa kokonaisuudessaan ihmisten elämäntavoista globalisoituneisiin talousjärjestelmiin.

Valiokunta korostaa, että ympäristöllinen kestävyys on Agenda2030:ssä kaikkien kehitystavoitteiden reunaehto. Väestönkasvun yhä jatkuessa ympäristöhaasteiden voimakkuuskin jatkaa kasvuaan, kun hyvästä teknologisesta ja muusta kehityksestä huolimatta absoluuttinen kulutus kasvaa ja ympäristöllistä kestävyyttä on yhä vaikeampi saavuttaa. YK:n uusimman ennusteen mukaan väestömäärä kasvaa vuoteen 2030 mennessä 8,5 miljardiin, vuosisadan puoliväliin mennessä 9,7 miljardiin ja vuosisadan loppuun mennessä 11,2 miljardiin ihmiseen. Väestönkasvu tuo mukanaan suuria haasteita niin ravinnontuotannolle, puhtaan veden ja muiden luonnonvarojen riittävyydelle, ympäristölle, terveydenhuollolle, koulutukselle kuin talousjärjestelmillekin. Valiokunta korostaa, että naisten ja tyttöjen oikeuksien sekä seksuaaliterveyden ja -oikeuksien edistäminen globaalisti on myös olennaisen tärkeää.

Ympäristöllisen kestävyyden muodostamaa kokonaisuutta voidaan tarkastella eri näkökulmista riippuen siitä, mitä ongelmaa kulloinkin pidetään kaikkein olennaisimpana. Hallitsemattomaan ilmastonmuutokseen liittyy niin suuria uhkia yhteiskuntien vakauden kannalta, että se voidaan nostaa ensimmäiseksi. Jos ilmastojärjestelmässä tapahtuu suuria peruuttamattomia muutoksia, kuten Grönlannin ja Länsi-Antarktisen jäätiköiden sulaminen, muutoksen seurauksia on myös hyvin vaikea arvioida, mutta ne tulevat todennäköisesti olemaan katastrofaalisia. Pariisin ilmastosopimuksella toteutetaan kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä globaalisti siten, että lämpeneminen rajoitetaan alle 2 °C:seen, pyrkien kohti 1,5 °C:tta. Maailmanlaajuisen sopimuksen aikaansaamista on pidetty historiallisena saavutuksena. Sopimus sisältää mekanismit, joiden kautta tavoite on saavutettavissa, kun sopimusosapuolet toteuttavat sitoumuksensa ja kiristävät niitä globaalin tavoitteen saavuttamiseksi.

Ilmastonmuutokseen verrattavia uhkia ovat muiden ns. ekologisten riskirajojen (tai planetaaristen kynnysarvojen) ylittäminen ja luonnonvarojen kestämätön ylikulutus. Ekologisilla riskirajoilla tarkoitetaan maapallon kantokyvyn eri osa-alueille mitattavia kynnysarvoja, joita ylittämättä ihmiskunta voi todennäköisesti välttää katastrofaaliset ympäristömuutokset. Riskirajakäsitteen ideoineen Johan Rockströmin johdolla tehdyssä tutkimuksessa [1]määritellään yhdeksälle eri osa-alueelle mitattavat turvarajat. Nämä rajat ovat myös voimakkaasti kytköksissä toisiinsa: jos yksi raja ylitetään, toisetkin ovat helpommin ylitettävissä. Esimerkiksi ilmaston lämpeneminen no-

1 http://adsabs.harvard.edu/abs/2009Natur.461..472R.

peuttaa lajien häviämistä. Osa-alueita ovat ilmastonmuutoksen lisäksi esimerkiksi luonnon monimuotoisuuden väheneminen, lajien sukupuutto, typpi- ja fosforikiertojen häiriintyminen, merten happamoituminen ja maankäytön muutokset. Kun riskirajojen konsepti julkaistiin vuonna 2009, rajat oli ylitetty yhdeksästä kynnysarvosta kolmella osa-alueella, vuoden 2015 päivityksessä jo neljällä. EU pyrki sisällyttämään planetaaristen rajojen konseptin Rio+20-prosessiin, mutta siihen ei ollut tuolloin valmiutta. Agenda2030 sisältää nyt selkeästi osia tästä lähestymistavasta korostaen nykyisten ympäristöhaasteiden maailmanlaajuista, planetaarista luonnetta.

Ekologisen jalanjäljen avulla määritetään ihmiskunnan kulutuksen kestävyyttä. Koko ihmiskunnan ekologisen jalanjäljen arvioidaan kaksinkertaistuneen 1960-lukuun verrattuna; tällä hetkellä kulutamme maailmanlaajuisesti noin 1,5 maapallon verran luonnonvaroja. Luonnonvarojen käytön ja talouden välisen suhteen irtikytkennässä on teknologisen kehityksen myötä onnistuttu jossain määrin. Tuotannon hiili-intensiteetti eli päästöjen määrä suhteessa bruttokansantuotteeseen on parantunut, ja samalla määrällä energiaa tai hiilipäästöjä talous kasvaa aiempaa enemmän. Vaikka päästöjen vähentäminen on onnistunut suhteellisesti, luonnonvarojen kokonaiskulutus ja -päästöt ovat kuitenkin absoluuttisesti kasvaneet talouskasvun myötä.

Kestävän kehityksen tulee ohjata taloudellista toimintaa siten, että ihmisen toiminta sopeutuu mainittujen ympäristöhaasteiden muodostamiin reunaehtoihin. Samalla tulee kyetä lisäämään sosiaalisten ja ekologisten järjestelmien kykyä sietää muutoksia ja sopeutua välttämättömään muutokseen. Agenda2030:n tavoitteiden toteuttaminen vaatii syvällistä järjestelmätason yhteiskunnallista muutosta sekä uusia toimintamalleja niin hallinnonalojen välisessä koordinaatiossa ja yhteistyössä kuin kansalaisten ja sidosryhmien osallisuuden varmistamisessa.

Valiokunta toteaa, että kestävän kehityksen politiikka on prosessina YK-vetoista globaalia hallintaa. Kansalliset hallitukset ovat vastuussa Agenda2030:n toteuttamisesta, mutta kokonaisuutena myös YK:n kyky tai kyvyttömyys johtaa tulevaisuudessa globaalia kestävän kehityksen politiikkaprosessia heijastuu kansallisiin prosesseihin. YK-järjestelmän aseman kehittyminen ja mahdollinen rahoituksen järkkyminen voivat haitata globaalien uhkien tehokasta käsittelyä. Valiokunta korostaa, että Suomen tulisi erityisesti nykyisessä tilanteessa olla erityisen aktiivinen kansainvälisissä prosesseissa sekä EU:ssa kestävän kehityksen prosessin edistämiseksi. Suomella on myös hyvät edellytykset kansainvälisen kehityksen tukemiseen näyttämällä mallia Agenda2030:n toimeenpanosta, sillä vuosikymmenien työ kestävän kehityksen edistämisessä antaa tälle hyvän perustan.

Suomen kestävän kehityksen työn lähtökohdat

Valiokunta toteaa ensin, että Suomea on kansainvälisesti luonnehdittu kestävän kehityksen mallimaaksi, muiden Pohjoismaiden rinnalla. Erityisesti kestävän kehityksen yhdennetty politiikka ja sen jatkuva kehittäminen eräänlaisena kaiken politiikan ja toiminnan tulkinta- ja arviointikehyksenä ovat kehuttuja. Norjalaisen Gru Harlem Brundtlandin johtaman komission myötä Pohjoismailla oli kestävän kehityksen politiikan alkuvaiheissa erityinen asema ja Pohjoismaat esiintyivät kansainvälisissä kokouksissa yhtenäisenä.

On myös hyvä tunnistaa se, että Suomen omassa kehityksessä sotien jälkeen köyhästä maasta yhdeksi maailman vauraimmista maista ja myös monissa muissa vertailuissa kärjen tuntumaan sijoittuvista maista on paljolti sovellettu juuri niitä asioita, joita Agenda2030 tuo esille.

Suomessa ympäristöministeriöllä on ollut keskeinen rooli kestävän kehityksen politiikan muotoilussa ja hallinnan koordinoinnissa kestävän kehityksen toimikunnan perustamisesta (1992) alkaen, mikä on toimikunnan entisen pitkäaikaisen pääsihteerin Sauli Rouhisen mukaan jossain määrin vaikeuttanut kestävän kehityksen politiikan kolmen ulottuvuuden viestintää[2]. Ympäristöulottuvuuden korostuneisuutta suhteessa muihin pyrittiin poistamaan valitsemalla kestävän kehityksen toimikunnan johtoon pääministeri ja varmistamalla kaikessa toiminnassa eri politiikkasektoreiden ja toimijatahojen monipuolinen edustavuus.

Kansainvälisissä vertaisarvioinneissa Suomi on menestynyt erityisesti kestävän kehityksen sosiaalisella ja taloudellisella ulottuvuudella sekä kestävän yhteiskunnan yhdistetyllä indeksillä. Sen sijaan kestävän kehityksen ympäristöulottuvuudella, jolla korostuvat aineellinen kulutus ja ilmastokuormitus, Suomi on sijoittunut kauas kärjestä. Tämä johtuu osaltaan Suomen teollisuuden rakenteesta; taloudellinen menestys ja talouskasvu heijastuvat runsaana luonnonvarojen kulutuksena suhteessa asukasmäärään, kasvihuonekaasupäästönä ja suurena ekologisena jalanjälkenä. Suomen menestys sosiaalisella ulottuvuudella kertoo puolestaan vahvasta sosiaalisesta pääomasta, erinomaisesta koulutusjärjestelmästä ja tulevien sukupolvien huomioon ottamisesta. Vuonna 2013 julkaistussa parhaita kestävän kehityksen strategioita arvioivassa raportissa luetellaan Suomen ansioiksi erityisesti korkeimman poliittisen johdon sitoutuneisuus ja kestävän kehityksen toimikunnan laajapohjainen kokoonpano sekä omistajuuden varmistaminen eli kansalaisyhteiskunnan, elinkeinoelämän ja muiden toimijatahojen osallistuminen. Ansioksi nostetaan myös prosessisuuntautuneisuus eli ymmärrys siitä, että kestävä kehitys merkitsee kaikille yhteiskunnallisille tahoille pitkää oppimisprosessia. Kiitosta on saanut myös politiikkakoordinaatio, sillä poikkihallinnollisen, horisontaalisen koordinaation katsotaan toimivan hyvin.

Avain 2030 -tutkimuksessa[3] hahmotettiin kokonaiskuva Suomen lähtötilanteesta Agenda2030:n toimeenpanossa. Tutkimuksen perusteella lähtötasomme on kokonaisuutena kansainvälisesti vertaillen korkea, mutta tutkimuksessa käytettyjen indikaattorien mukaan kehitys ei ole viime vuosina ollut myönteistä yhdenkään kestävän kehityksen päätavoitteen osalta. Keskeiset haasteemme liittyvät tämänkin tutkimuksen mukaan ilmastonmuutoksen hillintään, luonnonvarojen liialliseen kulutukseen sekä talous- ja työllisyyskehitykseen.

Kestävän kehityksen etenemistä arvioivassa väliraportissa[4] todetaan samoin indikaattorien osoittavan heikkoa tilannetta neljän eri tavoitteen osalta; BKT:n kasvu, yhdyskuntajätteen kierrätys, hiilidioksidipäästöt/asukas ja merenalaisten biodiversiteetiltään tärkeiden alueiden suojelu. Valiokunta toteaa, että Suomi on ollut edelläkävijä myös indikaattorityössä. Siitä saadut tulokset muodostavat lähtökohtaisesti hyvän perustan tulevalle työlle.

---

2 Sauli Rouhisen väitöskirja: Matkalla mallimaaksi? kestävän kehityksen juurtuminen Suomessa, Itä-Suomen yliopisto 2014, s. 261.

3 Agenda 2030 Suomessa: Kestävän kehityksen avainkysymykset ja indikaattorit. Lyytimäki, Lähteenoja, Sokero, Korhonen, Furman. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 31/2016.

4 Sachs, J.D, Schmitdt-Traub, G., Durand-Declare, D. (2016). Preliminary Sustainable Development Goal Index and Dashboard. SDSN Working Paper. http://unsdsn.org.resources/publications/sdg-index/

Suomi on ensimmäisten maiden joukossa laatinut raportin Agenda2030:n toimeenpanosta heinäkuussa 2016.[5] Raportti esiteltiin heinäkuussa YK:n kestävän kehityksen politiikkafoorumin kokouksessa, mutta se toimi kansallisesti myös väliraporttina Agenda2030-toimintaohjelman valmistelutyössä.

Agenda2030 Suomen toimintaohjelma

Valiokunta toteaa ensin, että Suomen kansallinen kestävän kehityksen hallintomalli on vuoden 2016 alussa uudistettu siten, että valtioneuvoston kanslia vastaa ympäristöministeriön sijaan Agenda2030:n kansallisen toimeenpanon koordinaatiosta sekä kansallisesta kestävän kehityksen politiikasta kestävän kehityksen toimikunnan sihteeristötehtävien kautta. Pääministerin johtaman kestävän kehityksen toimikunnan tehtävänä on Agenda2030:n toimeenpanon kytkeminen osaksi kansallista kestävän kehityksen työtä. Toinen keskeinen toimija toimeenpanossa on kehityspoliittinen toimikunta, jonka näkökulma on kansainvälisempi ja kehityskysymyksiin painottuva, kun kestävän kehityksen toimikunta arvioi edistymistä pääasiassa Suomessa. Hallintorakenteen muutoksella halutaan vahvistaa politiikkakoherenssia ja kestävän kehityksen eri ulottuvuuksien tasapainoista kehittämistä.

Agenda2030 yhdistää parhaimmillaan nykyisin erillään olevat politiikkaprosessit ja nostaa esille niiden keskinäiskytkennät.

Perustan Agenda2030:n toimeenpanolle muodostavat hallituksen politiikka- ja lainsäädäntötoimet sekä Suomea sitovien kansainvälisten ja kansallisten sopimusten toimeenpano. Toimenpiteet painopisteiden ja politiikkaperiaatteiden alla saattavat vaihdella hallituskausittain, ja on ymmärrettävää, että tältä osin toimintaohjelma kokoaa jo tehdyt päätökset yhteen. Hyvin olennaista toimeenpanosuunnitelmassa kuitenkin on, että se on tarkoitettu ylivaalikautiseksi kolmen keskeisen politiikkaperiaatteen sekä seuranta- ja arviointijärjestelmän osalta. Esitetyt politiikkaperiaatteet: 1. pitkäjänteisyys ja muutosvoimaisuus, 2. johdonmukaisuus ja kumppanuus sekä 3. omistajuus ja osallisuus — sekä niihin liittyvät toimenpidekokonaisuudet vahvistavat kestävän kehityksen asemointia eri hallinnonaloja ja politiikkalohkoja sekä sidosryhmien toimintaa läpileikkaavana tavoitteena. Toimeenpanosuunnitelman politiikkaperiaatteet muodostavat olennaisen osan toimintaohjelman uutuusarvosta.

Valiokunta pitää mainittujen pysyväisluonteisten politiikkaperiaatteiden kokonaisuutta erittäin hyvänä, kestävän kehityksen prosessin ytimen muodostavana lähtökohtana. Edellä viitatuissa vertaisarvioissa ja tutkimuksissa nämä ovat myös ominaisuuksia, joita on pidetty tähän mennessä toteutetun suomalaisen kestävän kehityksen politiikan vahvuuksina. On siten luontevaa jatkaa näiden kantavien periaatteiden varassa prosessia kestävän kehityksen edistämiseksi.

Valiokunta korostaa kestävän kehityksen edistämisen luonnetta pitkän aikavälin prosessina, mistä johtuen se edellyttää systemaattista seurantaa, arviointia ja tarkistamista. Agenda2030:n toimeenpanon olennaisen osan muodostavat vuosittainen edistymisraportti osana hallituksen vuosikertomusta, indikaattorien päivittäminen, vuosittainen kansallinen keskustelu kestävän kehityk-

5 National report on the implementation of the 2030 — Agenda for Sustainable Development, Valtioneuvoston julkaisuja 10/2016.

sen tilasta sekä joka neljäs vuosi laadittava arviointi ja raportti kestävän kehityksen tilasta. Arvioinnin osalta valiokunta painottaa selonteon tavoin, että sen tulee olla kokonaisvaltainen ja riippumaton. Toimeenpanosta riittävästi irrallaan olevan riippumattoman arvioinnin kautta voidaan paremmin varmistaa myös mahdollisten kriittisten näkökulmien esiintulo osaltaan aineistoksi seuraavaa toimintaohjelman tarkistustyötä varten.

Selonteossa esitettyjen toimenpiteiden osalta valiokunta korostaa erityisesti tutkimuksen ja ennakoinnin roolia kestävän kehityksen politiikassa ja päätöksenteossa (A.5). Valiokunta korostaa tarvetta vahvistaa tieteellistä ja poliittista ymmärrystä maapallon ekologisten järjestelmien palautumis- ja kestokyvystä sekä niiden asettamien rajojen käytännön merkityksestä ihmiskunnan selviytymisen kannalta. Valiokunta pitää tärkeänä tiedeyhteisön ja poliittisen päätöksenteon välisen yhteyden vahvistamista siten, että varmistetaan tieteellisesti arvioitujen tosiasioiden ottaminen huomioon yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Valiokunta katsoo, että ilmastopaneeli on jo lyhyen olemassaolonsa aikana vakiinnuttanut paikkansa puolueettoman ja eri tieteenaloja koskevan tieteellisen tiedon kokoajana ja välittäjänä yleistajuisella tavalla poliittiseen päätöksentekoon. Kestävän kehityksen paneelilla eri tieteenaloja koskevan tiedon kokoaminen ja yhteensovittaminen on ilmastopaneelin tehtävää vieläkin haastavampi, kun toimiala on vieläkin laajempi. SITRAn yhteydessä kokeiluluontoisesti aloittaneen kestävän kehityksen paneelin toiminnan vakinaistaminen olisi tapa vahvistaa tieteen ja poliittisen päätöksenteon vuoropuhelua.

Valiokunta korostaa kehityspolitiikan vahvaa yhteyttä kansalliseen kestävän kehityksen politiikkaan. Kehityspoliittinen ohjelma on hyväksytty erikseen, joten selonteossa ei toisteta sitä, vaan viitataan vain politiikkakoherenssin vahvistamiseen. Kehityspolitiikan päätavoite on köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentäminen ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Ihmisoikeuksien laajamittaiset loukkaukset, demokratian ja oikeusvaltion puuttuminen sekä yhteiskunnallinen eriarvoisuus lisäävät epävakautta ja aiheuttavat konflikteja. Onkin tärkeää, että kehityspolitiikassa pyritään yhteiskunnallisen vakauden lisäämiseen edistämällä ihmisoikeuksia, demokratiaa ja oikeusvaltion toimintaedellytyksiä. Korruption ehkäiseminen ja esimerkiksi kiinteistörekisterin ja verotusjärjestelmän rakentaminen ovat yhteiskunnan vakautta lisääviä tavoitteita, joiden edistämiseen Suomessa on asiantuntemusta. Myös vahvan metsä-, vesihuolto- ja biotalouden osaamisen kautta voidaan edistää ilmastotavoitteiden saavuttamista kehitysmaissa. Samanaikaisesti tämä edistää cleantech-sektorimme vientipotentiaalia.

Yrityksillä on merkittävä rooli kestävän kehityksen edistämisessä ja köyhyyden vähentämisessä, sillä julkinen kehitysapu ei voi määrältään riittää tavoitteiden saavuttamiseen; merkittävän osan tarvittavasta summasta on tultava yksityiseltä sektorilta. Finnfund on Suomen valtion yksi merkittävä työkalu yksityisen rahoituksen mobilisoimiseen. Valiokunta pitää ensiarvoisen tärkeänä, että rahoitettavissa hankkeissa edistetään Agenda2030:n tavoitteita ja otetaan erityisesti huomioon Suomen kehitysapupolitiikan painopisteet, kuten naisten ja tyttöjen aseman tukeminen. Vuonna 2015 Finnfundin rahoittamat yritykset työllistivät suoraan 25 600 ihmistä, joista naisia 9 140 (36 %). Rahastojen kautta työllistyneiden määrä oli 8 114, joista naisia 1 312 (16 %).

Valiokunta nostaa esiin toimenpiteen, joka koskee kestävän kehityksen vaikutusarvioinnin sisällyttämistä keskeisiin politiikka- ja lakialoitteisiin (B.3). Nykyisin hallituksen esityksiin tulee sisällyttää vaikutusarviointi, jonka pakollisia osia ovat taloudelliset vaikutukset, ympäristövaikutukset ja yhteiskunnalliset vaikutukset, joka sisältää sosiaaliset vaikutukset. Kestävän kehityksen

vaikutusarviointi edellyttäisi lähtökohtaisesti myös näiden kolmen tarkastelun kokoavaa yhteistarkastelua. Valiokunta kannattaa asian selvittämistä ja toteaa, että myös eduskunnassa tulisi pohtia, miten eduskunta kantaa parlamenttina vastuunsa kestävän kehityksen agendan toimeenpanossa. Inter-Parliamentary Union IPU:n piirissä on laadittu ohjeistus tällaisen itsearvioinnin tekemisen helpottamiseksi[6].

Omistajuus ja osallisuus -politiikkaperiaatteen osalta valiokunta korostaa kuntien ja kaupunkien oman kestävän kehityksen työn merkitystä. Selonteossa kannustetaankin paikallishallintoa omien kestävän kehityksen visioiden ja strategioiden päivittämiseen Agenda2030:n pohjalta ja osallistaen alueen toimijat ja asukkaat (C.5). Valiokunta korostaa, että kohti hiilineutraalia kuntaa eli HINKU-hankkeeseen osallistuneet kunnat ovat onnistuneet hyvin kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisessä ja kestävien rakenteiden luomisessa. Tämä työ muodostaa erinomaisen pohjan työn laajentamiselle kestävän kehityksen edistämiseksi koko laajuudessaan.

Valiokunta toteaa, että selonteossa korostetaan hyvin kansalaisyhteiskunnan ja yksityisen sektorin, tiedeyhteisön, kuntien, aluetoimijoiden ja koko yhteiskunnan mukanaoloa agendan toimeenpanemiseksi yhteistyöllä ja kumppanuudella. Kohdassa C.8 kannustetaan kansalaisia toimimaan sosiaalisesti ja ympäristöllisesti vastuullisesti sekä korostetaan, että neuvonnan ja kannustimien avulla edistetään kansalaisten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa. Valiokunta pitää linjausta hyvänä, mutta pitää tarpeellisena, että vastuullista kansalaisuutta ja kulutusratkaisuja tuetaan konkreettisella toimenpideohjelmalla.

Osallisuuden kokemus on tärkeä yhteiskunnan vakautta ylläpitävä voima. Kun talouskasvu on hiipunut, on vaarana, että yhä useampi kokee jäävänsä sivuun, ellei pääse työn kautta yhdenvertaisesti turvattuun toimeentuloon. Talouskasvun ja ympäristöhaittojen irtikytkennän tavoin olisikin tärkeää talouskasvun ja hyvän elämän turvaamisen irtikytkennän haasteeseen vastaaminen. Myös talouskasvun puuttuessa pitäisi löytää keinot säilyttää riittävän aineellisen elintason lisäksi mahdollisuudet sosiaalisiin suhteisiin, mielekkääseen toimintaan ja elämän merkityksellisyyden kokemukseen. Valiokunta korostaa, että sisäisesti yhtenäiset yhteiskunnat ovat vakaita ja kestävät ulkoista painetta sekä sopeutuvat välttämättömään muutokseen paremmin. Kun talous ymmärretään tavoitteen sijaan keinona, on mahdollista siirtyä kohti sellaista talousmallia, jossa kasvun mahdollisesti hiipuessa otetaan huomioon aikaisempaa paremmin työn mielekkyys, tarve työn uudenlaiseen jakautumiseen ja ekosysteemien säästämiseen eli muut kuin aineelliset arvot. Selonteossa korostetaankin kestävän talouden luonnetta keinona ja mahdollistajana ja sitä, että tavoitteena on kestävä talous, joka luo hyvinvointia ja elämänlaatua samalla, kun ympäristöhaitat vähenevät.

Valiokunta korostaa, että muutosvoimaisuus on yksi tulevaisuuden kestävän kehityksen työn keskeisimmistä edellytyksistä. Hyvinvointivaltion nykyinen rahoitusmalli on riippuvainen talouskasvusta. Tuottavuuden nostaminen ei kuitenkaan ole enää helppoa, ja siten perusajurit talouden kasvulle voivat muuttua; talouskasvu ei ehkä olekaan ikuista. Kasvun sijaan on kiinnitettävä tuolloin huomiota kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Kestävän tulevaisuuden kannalta tavoitteena olisi tilanne, jossa koetun hyvinvoinnin tavoittelu ei kasvata ympäristöhaittoja. Irtikytkennässä hyvinvointi rakentuu luonnonvarojen kestävälle monikäytölle. Tähän irtikytkentään ei välttämät-

6 http://www.ipu.org/pdf/publications/sdg-toolkit-e.pdf

tä tarvita talouskasvua. Talouden rooli on myös määritettävä uudelleen, jotta kestävä kehitys on mahdollinen.

Valiokunta pitää tärkeänä, että toimintaohjelman hyvien tavoitteiden toimeenpanemiseksi laaditaan konkreettisia toimenpideohjelmia tukemaan erityisesti lasten ja nuorten yhdenvertaisuutta ja eriarvoisuuden vähentämistä ja tuetaan siten nuorten tulevaisuuden uskoa. Kansalaisyhteiskunnan tärkeä rooli agendan toimeenpanossa edellyttää, että hallitus pystyy myös panostamaan viestintään tehokkaasti opastaen eri toimijaryhmiä politiikkatoimien suunnittelussa ja arvioinnissa.

Agenda2030:n painopisteet

Agenda2030:n toimeenpano rakentuu kahden painopisteen ympärille. Nämä ovat hiilineutraali ja resurssiviisas Suomi sekä yhdenvertainen, tasa-arvoinen ja osaava Suomi. Painopisteitä luonnehtii vahva keskinäisriippuvuus ja se, että näissä on sekä kehitettävää että mahdollisuus tukea kestävän kehityksen edistämistä muissa maissa kehityspolitiikan painopisteiden mukaisesti.

Valtioneuvoston selonteko ottaa Agenda2030-toimintaohjelman toteutuksen lähtökohdaksi kansallisen Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumuksen, jonka tavoitevuosi on 2050. Tämä on hyvin perusteltu ja toimiva lähtökohta, joka kytkee luontevasti paikalliset, kansalliset ja kansainväliset näkökohdat. Toimeenpanon perustuminen Sitoumus2050-prosessiin tukee yhteistyötä hallituksen ja yhteiskunnan muiden toimijoiden välillä sekä paikallisen tason sitoutumista Agenda2030:n toimeenpanoon.

Kestävän kehityksen politiikan jatkuvuuden varmistamiseksi onkin erittäin tärkeää, että myös seuraavan hallituksen laatima Agenda2030-toimeenpanosuunnitelma pohjautuu yhteiskuntasitoumuksessa asetettuun pitemmän aikajänteen tavoiteviitekehykseen, joka on jo lähtökohtaisesti sovitettu yhteen Agenda2030:n tavoitteiden kanssa.

Selonteon lähtökohta yli hallituskausien ulottuvasta ja yhteisvaikutukset huomioivasta tavoitteiden toteutuksesta on olennainen. Kestävän kehityksen tavoitteita palvelevat tehtävät on koottu yhteen ja niistä on rakennettu toimiva kokonaisuus. On tärkeää, että jatkossa Agenda2030-toimenpideohjelman toteutuksen painopisteet ja niiden toteutus kytketään kaikkiin eri hallituskauden vaiheisiin, myös hallitusohjelman laadintaan selonteossa kuvatulla tavalla.

Painopisteiden toteuttamiseksi on listattu useita toimia, joihin hallitus on tällä vaalikaudella sitoutunut. Kestävä, vahva ja kaikkia hyödyttävä talous on nostettu painopisteiden rinnalle, sillä talous ei ole kestävällä pohjalla ilman sosiaalista ja ympäristön kannalta kestävää kehitystä.

Hiilineutraali ja resurssiviisas Suomi -painopisteen toteutuminen edellyttää panostamista osaamisen kehittämiseen ja muutoksen hallintaan yhteiskunnan ja ihmisten kannalta kestävästi ja oikeudenmukaisesti. Toimenpideohjelman keskeiset toimet hiilineutraaliuden toteuttamiseen liittyvät energia- ja ilmastostrategian toimeenpanoon, keskipitkän ilmastopolitiikan suunnitelman laatimiseen ja toteuttamiseen, kiertotalouden tiekartan toimeenpanoon sekä hiilineutraaliuden edistämiseen julkisten hankintojen kautta. Valiokunta katsoo, että nämä strategiat muodostavat hyvän pohjan kestävän kehityksen ja hiilineutraalin yhteiskunnan rakentamiseksi. Viitaten energia- ja ilmastostrategiasta antamaansa lausuntoon (YmVL 1/2017 vp) valiokunta kuitenkin korostaa,

että Pariisin sopimuksen mukaisesti toimittaessa EU:n tulisi tiukentaa vuonna 2018 toteutettavassa tarkastelussaan EU:n vuoden 2030 päästövähennystavoite vähintään 50 %:iin ja vuonna 2050 päästöjen tulisi olla nettona laskettuna nollassa tai jopa sen alle, joten pitkän aikavälin tavoitteet Pariisin sopimuksen mukaisesti tulevat edellyttämään yhä tiukentuvia toimia viimeistään vuoden 2030 jälkeen. Valiokunta korostaa siten tarvetta valmistautua siihen, että päästövähennysvelvoitteiden tasoa joudutaan hyvin nopeasti tiukentamaan.

Ilmastokysymykset saavat selonteossa suhteellisen runsaasti huomiota, kun taas muut ympäristökysymykset ja niiden kytkennät jäävät vähemmälle. Tämä on ymmärrettävä lähtökohta siksi, että indikaattoreiden osalta juuri ilmastonmuutoksen hillintä oli punaisella; politiikkatoimet energiantuotannon ohjaamiseksi uusiutuvan energian, ekotehokkuuden ja energiankulutuksen vähentämisen suuntaan ovat tähän mennessä olleet riittämättömiä.

Suomi toimii arktisen neuvoston puheenjohtajamaana vuosina 2017—2019. Valiokunta korostaa, että Pariisin ilmastosopimuksen toimeenpano ja kestävän kehityksen tavoitteiden korostaminen arktisessa yhteistyössä on tärkeää. Haavoittuvalla arktisella alueella erityisesti ekologisen kestävyyden edellytykset on otettava huomioon.

Valiokunta korostaa, että jatkossa toimenpideohjelmassa tulee ottaa paremmin huomioon tarvittavat toimet luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi ja ekologisen kestävyyden varmistamiseksi. Itämeren suojelu ja vedenalaisen biodiversiteetin turvaaminen edellyttävät pitkäjänteisiä toimia. Valiokunta korostaa edellä kuvattujen planetaaristen kynnysarvojen merkitystä ja keskinäisriippuvuutta, kun ilmastonmuutos on uhka esimerkiksi biodiversiteetille. Perinteisiin ekologisiin näkökulmiin on edelleen tarpeen kiinnittää huomiota, samalla kun kestävän kehityksen politiikassa korostuu ehkä aikaisempaa enemmän yhteiskunnallinen puoli, osallistuminen ja omistajuus. Kuriositeettina voidaan todeta, että luonnonsuojelu mainitaan selonteossa 2 kertaa, luonnon monimuotoisuus 3 kertaa; talous puolestaan kymmeniä kertoja.

Hiilineutraaliutta ja resurssiviisautta tavoitellessaan hallituksen toimeenpano-suunnitelma omaksuu nimenomaan kestävän tuotannon näkökulman. Valiokunta korostaa, että tarpeen on myös pyrkiä eri keinoin kulutusrakenteen kehittämiseen hiilineutraaliuden ja resurssiviisauden kannalta kestäväksi. Tavoitteen edistämiseksi tulisi laatia konkreettinen toimenpideohjelma kansalaisten kannustamiseksi vastuullisiin valintoihin. Vastuullisten valintojen tekeminen edellyttää helposti ymmärrettävää tietoa tuotteen ominaisuuksista, kuten hiilijalanjälkimittarin kehittämistä. Hiilijalanjäljen pienentämisen ohella tulee pyrkiä hiilikädenjäljen kasvattamiseen. Hiilikädenjäljen avulla voidaan mitata ja viestiä tuotteisiin ja toimintaan liittyviä ympäristö- ja ilmastohyötyjä ja näin ohjata kohti kestävän kehityksen mukaisia valintoja. Käytössä olevat menetelmät, kuten elinkaariarviointi ja siihen perustuvat hiilijalanjälki ja vesijalanjälki, perustuvat negatiivisten toimien eli päästöjen ja resurssien kulutuksen mittaamiseen. VTT:n hiilikädenjälkityössä kehitetään yhtenäisiin periaatteisiin ja laskentaohjeisiin perustuvaa mittaristoa positiivisten toimien ja ympäristövaikutusten arviointiin ja viestintään, eli tavoitteena on ottaa huomioon myös vältettyjen päästöjen laskenta.

Jotta kestävä kehitys muuttuu osaksi laajempaa tietoisuutta ja konkretiaa eikä jää pelkäksi elitistiseksi keskusteluksi, tarvitaan systeemistä muutosta sekä osana politiikkaa ja lainsäädäntöä että markkinoita ja tavallista arkea. Kestävän kehityksen edistämiseen tarvitaan sekä kuluttajia että

instituutioita; yhteisöjä, organisaatioita, yrityksiä ja julkishallintoa. Tarvitaan politiikkatoimia kestävän hiilineutraalin yhteiskunnan rakentamiseksi ja investointien ohjautumiseksi uusiutuvaan energiaan sekä energia- ja materiaalitehokkuutta edistäviin teknologioihin ja konsepteihin. Kestävän kehityksen edistämisen hankkeet lähtevät kuitenkin käytännössä paikallisista toimista. Suomella on hyviä kokemuksia käytännön hankkeista, kuten Kohti hiilineutraalia kuntaa -hankkeesta, johon kuuluvien kuntien hiilidioksidipäästöt laskivat keskimäärin 29 % vuosina 2007—2015.

Pariisin ilmastosopimuksen luoma kysyntä hiilineutraaleille teknologioille toimii katalyyttinä markkinamurrokselle, joka toteuttaa ilmastonmuutoksen hillitsemisen edellytyksenä olevan energiamurroksen ja siirtymän hiilineutraaliin yhteiskuntaan. Siirtymä on jo hyvässä vauhdissa, sillä aurinko- ja tuulienergian kysyntä maailmanmarkkinoilla on kasvanut viime vuosina räjähdysmäisesti samalla, kun niiden hinnat ovat laskeneet romahdusmaisesti (35 % tuulivoiman osalta ja 86 % aurinkopaneelien osalta).[7]

Valiokunta korostaa, että edellytyksenä suomalaisen cleantech-sektorin hyötymiselle energiamurroksesta on investointitukien ohella kotimaisten referenssilaitosten tukeminen ja uuden teknologian suosiminen julkisissa hankinnoissa, jolloin on edellytykset viennin kannalta usein välttämättömän kotimarkkinan luomiseen ja markkinaläpimurtoon. Valtioneuvosto on tehnyt jo vuonna 2013 periaatepäätöksen uusien ja kestävien ympäristö- ja energiaratkaisujen edistämisestä julkisissa hankinnoissa tavoitteena vähentää energian ja materiaalien käyttöä sekä haitallisia ympäristövaikutuksia tuotteen, palvelun tai rakennuksen koko elinkaaren aikana ja luoda kannusteita uusien cleantech-ratkaisujen syntyyn ja käyttöönottoon. Ympäristönäkökohtien huomioon ottaminen ja cleantech-ratkaisujen edistäminen ei kuitenkaan ole käytännössä toteutunut toivotussa laajuudessa. Cleantech-hankinnan suunnittelussa painottuvat energiatehokkuuden, uusiutuvan energian hyödyntämisen, materiaalien uusiokäytön sekä alueellisen hyvinvoinnin edistämisen näkökulma, mutta näiden näkökulmien ottaminen osaksi kaikkien hankintojen suunnittelua vaatii kulttuuristakin muutosta. Hallinnolta vaaditaan uusia toiminta- ja ajattelumalleja sekä strategisen tason sitoutumista. Julkiset hankkijat tarvitsevat myös käytännön apua hankintojen suunnitteluun ja tekemiseen. Valiokunta korostaa, että edelleen tarvitaan konkreettista opastusta ja ohjausta ja esimerkiksi virtuaalisen markkinapaikan kehittämistä julkisten hankintojen hyödyntämiseksi hiilineutraalien teknologioiden edistämiseksi.

Eduskunnan rooli

Agenda 2030:ssä korostetaan kansanedustuslaitosten keskeistä roolia kestävän kehityksen edistämisessä muun muassa niille kuuluvan lainsäädäntövallan, budjettivallan sekä yleisen hallitusten toiminnan valvontatehtävän kautta. Kansanedustuslaitosten todetaan myös voivan tukea kansallisen toimeenpanon seurantaa ja arviointia.

Myös selonteossa korostetaan kestävän kehityksen tavoitteiden etenemisen arvioimisen tärkeyttä. Arvioimisen varmistamiseksi hallituksen vuosikertomukseen lisätään kestävää kehitystä kä-

7 Trancik, I. et al. Technology Improvement and Emission Reductions as Mutually Enforced Efforts: Observations from the Global Development of Solar and Wind Energy, MIT 2015.

sittelevä osuus, jolloin eduskunnalle tarjoutuu vuosittain mahdollisuus kokonaisvaltaiseen keskusteluun kestävästä kehityksestä.

Hallitus on vastuussa kansalaisille Agenda2030:n toimeenpanosta Suomessa. Eduskunta valvoo ja arvioi hallituksen ja hallinnon toimintaa ja huolehtii näin vastuuvelvollisuuden toteutumisesta. Eduskunnan osallistuminen kestävän kehityksen kysymysten käsittelyyn ja Agenda2030:n toimeenpanon seurantaan on tärkeää myös politiikkajohdonmukaisuuden vahvistamiseksi, ja siksi toimeenpanosuunnitelma annetaan eduskunnalle valtioneuvoston selontekona.

Toimeenpanosuunnitelma sisältää kunnianhimoisen kansallisen seuranta- ja arviointimekanismin. Valiokunta korostaa, että koska kestävässä kehityksessä on perimmältään kysymys jatkuvasta prosessista, sen toimeenpanon seuranta ja arviointi vaikuttavat keskeisesti itse toimeenpanon onnistumiseen. Onkin tärkeää, että seuranta- ja arviointijärjestelmä vakiintuu ja yhteys rahoitusmekanismiin on riittävän konkreettinen. Toimintaohjelman tavoitteena on sisällyttää kestävän kehityksen periaatteet ja tavoitteet osaksi tulevia hallitusohjelmia, hallituksen tulevaisuustyötä ja budjettivalmistelua. Työn resursoinnin osalta korostetaan tarvetta pitkäjänteisyyteen. Valiokunta korostaa, että kestävän kehityksen toteuttamisen edellyttämien resurssien tunnistaminen ja sisällyttäminen hallinnonalojen budjetteihin on yksi keskeisistä haasteista.

Kansanedustajat ovat osallistuneet laajapohjaisesti sekä kestävän kehityksen että kehityspoliittisen toimikunnan työhön, ja eduskunnassa on myös käyty ajankohtaiskeskusteluna keskustelua kestävän kehityksen tavoitteista. Kansanedustajat ovat myös osallistuneet kansainvälisiin huippukokouksiin, kuten Rion prosessiin. Tulevaisuusvaliokunnan uuden roolin eduskunnan kestävän kehityksen valiokuntana voidaan katsoa vastaavan hallintomallin uudistusta valtioneuvoston puolella, jossa päävastuu ympäristöministeriöltä on siirtynyt valtioneuvoston kansliaan. Tehtävä on haasteellinen, kun tulevaisuusvaliokunta ei ole lakia säätävä valiokunta, vaan se voi tarkastella esimerkiksi lainsäädännön kestävän kehityksen mukaisuutta lähinnä selontekojen kautta, ei suoraan hallituksen esitysten käsittelyn yhteydessä. Lieneekin tarpeen, että tulevaisuusvaliokunta selvittää mietinnössään, millainen menettely prosessuaalisesti olisi eduskunnassa tarkoituksenmukainen.

Valiokunta korostaa, että Agenda2030-toimintaohjelman seurantaa koskevien selontekojen säännönmukainen käsittely muodostaa jatkossa perustan kestävän kehityksen työn vakiinnuttamiselle eduskunnassa. Valiokunta esittää lisäksi, että tulevaisuusvaliokunta selvittää keinoja institutionalisoida kestävän kehityksen prosessi paitsi hallituksen esitysten ja valtioneuvoston raporttien käsittelyn osalta myös kestävän kehityksen edistämiseksi muunlaisin tavoin eduskunnassa ottaen huomioon esimerkiksi aikaisemmin mainitussa IPU:n itsearviointiohjeistuksessa esitetyt ajatukset.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Ympäristövaliokunta esittää,

että tulevaisuusvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto YmVL 7/2017 vp

Helsingissä 19.4.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Satu Hassi vihr
varapuheenjohtaja Silvia Modig vas
jäsen Anders Adlercreutz r
jäsen Tiina Elovaara ps
jäsen Susanna Huovinen sd
jäsen Pauli Kiuru kok
jäsen Rami Lehto ps
jäsen Eeva-Maria Maijala kesk
jäsen Riitta Myller sd
jäsen Saara-Sofia Sirén kok
jäsen Katja Taimela sd
jäsen Ari Torniainen kesk
jäsen Mirja Vehkaperä kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos